

KAKS

Stseen ooperist
«Mozart ja Salieri»

LÜHIOOPERIT

Vene ooperiklassikast tõi «Estonia» teater tänavusel hooajal lavale kaks lühiteost: N. Rimski-Korsakovi «Mozarti ja Salieri» ning P. Tšaikovski «Jolanthe». Lavastus on Paul Mäelt, orkestrit juhatab Kirill Raudsepp.

Klassikalises ooperiliteratuuris on «Mozart ja Salieri» küllaltki erandlik teos. Puhtakujulise psühholoogilise draamana pakub ta silmale vaatamiseks vähe, haarab aga eelkõige tabavalt loodud karakterite ning tugeva elamusliku küljega. See inimlikkus, mis ooperis oma tugevate ja nõrkaade külgedega usutavalt mõjule pääseb, teeb ta omamoodi lähedaseks ka tänapäeva vaatajale.

Ooperi libretona kasutas Rimski-Korsakov peaaegu muutmatul kujul A. Puškini samanimelist dramaatilist stseeni, milles on õieti vaid kaks tegelast — nimiosalised. Episoodilise kujuna ilmub lavale veel pime viiuldaja.

Heliloojad Mozart ja Salieri on antud äärmiselt kontrastsete kujudena. Nad on tegelikult geenius ja käsitöötine muusikas. Salieri, kes uskumtult visa, kannatliku tööga ning suurte kannatuste hinnaga on lõpuks võitnud tunnustuse ja menu, ei suuda ega või mõista andekat Mozartit. Elu on tei-

nud temast külma kaalutleja. Samasuguse raudse loogikaga, nagu Salieri analüüsib muusikateoseid, teeb ta otsuse Mozart mürgitada. Sest viimase talent ainult rõhutab ta mannetust. Ja nii saabki Salierist mõrvar, kuid geeniuse aupaiste jääb talle ikkagi kättesaamatuks.

Nagu Puškini dramaatilises stseenis, nii ka ooperis valitseb tugevasti Salieri isiksus. Mozarti helge ja siiras ellusuhtumine toob esimese keeruka ning süinge hingeelu veelgi eredamalt esile.

Salieri omapärase kuju loomisel on Tiit Kuusik ära teinud suure töö. Tema Mozartiga kohtumise stseenides on osavasti maskeeritud kahepalgelisust, kõnelustes iseendaga — sügavat kibestumist, julmalt rahulikkude filosoferimist. Salieri vokaalpartii, mis valdavas enamuses kujutab endast nn. meloodilist retsitatiivi, esitab lauljale suuri nõudeid. Iga episood toob endaga kaasa uusi nüansse, uusi tundevarjundeid. Tiit Kuusik toob nad hästi esile.

Ka Viktor Gurjev Mozartina on veenev. Kui varajasematel etendustel jäi nagu puudu elurõõmust ja muretusest ooperi esimestes stseenides, siis nüüd ei saa seda viga enam ette hei-

ta. Kokkuvõttes mõjub Kuusiku—Gurjevi duett väga elulisena. Tuleb esile tõsta ka head diktsiooni. Antud ooperi puhul on see eriti vajalik.

Arvestades ooperi ülimalt kammerlikku, intiimset iseloomu, tahaks loota, et see lihtsus, mis praegu valitseb mõlema esinemises tervikuna võttes, pääseks maksma ka detailides. Et täielikult kaoks väline teatraalsus žestides, mis mõjub nagu ülevõetuna «suurest» ooperist ja siia sugugi ei sobi. Võib-olla saaks ka pimedade viiuldaja väikese osa pisut väljendusrikkamaks teha?

Mõningas mõttes vastuolulise tunde tekitab ooperis katkend Mozarti «Reekviemist». See on tegelikult murranguline moment ooperis: geniaalset teost kuulates hakkab Salieri kahetsema, et ta Mozarti mürgitatud veiniga jootis. Lavastaja on helilooja poolt ettenähtud fragmenti «Reekviemist» tugevasti pikendanud ning sisse toonud koori. Kahtlematult mõjub ta niiviisi emotsionaalsemalt. Vajalik pinge hakkab aga kaduma. Pealegi on kooril raskusi keerulisi partiid vajaliku kõlajõu ja dünaamikaga esitada.

Lakoonilisemalt kui tavaliselt Rimski-Korsakovi ooperites, kõlab «Mozarti ja Salieris» orkester. Tundub, nagu oleks helilooja, haaratud vokaalpartii ebatavalisusest, seekord orkestrile vähem tähelepanu pööranud. Kuid ilmekas, nüanssirikas mäng annab palju juurde. Loodame, et «Estonia» orkester edaspidi sellele senisest rohkem tähelepanu pöörab.

Traagilise «Mozarti ja Salieri» järel moodustab «Jolanthe» — helge, kõikevõitvast armastusest kõnelev teos tugeva kontrasti. Kuid mitte igas suhtes ei tule antud ooperite kõrvuti asetamine viimasele kasuks. Muidugi, nendele, kes klassikaliselt ooperilt eelkõige ilusaid aariaid, duette ja muid an-

(Järg 4 lk.)

KAKS LÜHIOOPERIT

(Algus 3 lk.)

sambleid ootavad, pakub «Jolanthe» palju, sest Tšaikovski viimane, aasta enne surma (1892) kirjutatud ooper võlub just eelkõige oma erakordse meeloodilisusega.

Mis puutub aga tegelastesse — neid on ühevaatusliku ooperi jaoks küllaltki palju, siis jääb enamuse väljendusvahendite skaala nagu kitsaks. Kuningatütar Jolanthe ning noored aadlikud Vaudemon ja Robert moodustavad ooperi suhteliselt eredad, mitmepalgelisemad karakterid. Teised on antud vägagi nappide vahenditega ning neid võib iseloomustada üsna lakooniliselt nagu: hea isa, ustav lossiülem, hoolitsev amm, armastavad sõbratarid jne. Peab ütleva, lauljad suhtuvad oma ülesannetesse suure püüdlikkusega.

Aino Külvand Jolanthena loob väga usutava ja liigutava kuju pimedast tütarlapselt. Tema suhtumises inimestesse ja loodusesse on palju soojust. Tervenemisstseen ooperi finaalis aga haarab tugeva emotsionaalse tõusuga.

Tiina Jaaksoole on sama osa esimeseks vastutavaks soolopartiiks ooperis. Tema Jolanthe on tütarlapselikult õrn ja habras, kuid tundesoojusest jääb esialgu veel pisut vajaka.

Teine noor laulja — Henrik Krumm — tuleb Vaudemoni tehniliselt raske vokaalpartiga väga tublilt toime. Tore, et «Estonia» teatri tenorite mitte väga arvukas pere on ühe andeka liikme võrra kasvanud.

Roberti napolis osas toob Georg Ots osavalt esile rea peidetud jooni ning loob omapärase kuju pisut isemeelsest, kuid muidu heasüdamlikust noormehest Roberti populaarne aaria vajab orkestri paindlikumat kaasmängu. Praegu katab ta tõusumomentidel tugevasti solisti ning üldmulje jääb ebahütlane ja forsseeritud.

Südamliku kuju lõi kuningas René osas Ott Raukas.

Järgneb terve galerii pisirolle, kelle kohta võib kokkuvõttes öelda, et nad kõik leidsid tähelepaneliku suhtumist osatäitjate poolt. Linda Selistemägi ja Leida Soom ammena, Artur Linna-mägi lossiülemena, Ants Aasma maurist arstina, Enno Eesmaa kuninga käskjalana ning Häili Sammelselg, Gertrud Üppis, Liidia Panova ja Urve Tauts Jolanthe sõbrataridena moodustasid meeldiva ansambli.

Mõne sõnaga tahaks puudutada ka lavapilti (kunstnik E. Renter). Pärast «Mozarti ja Saliери» äärmiselt välja-peetud, rangeid dekoratsioonide mõjub Jolanthe aed oma lopsaka värviküllusega esimesel hetkel värskes kontrastina. Kuid tegevuse arenedes kipub üks kui teine asi segama. Nii piirab müüri ümbritsetud aed tegelaste tegevusvälja ja naistegelastel, eriti aga kooril on pikkades keskaegsetes vedikutega kleitides lihtsalt vähe ruumi liikuda. Tohtud vaasid, kuhjaga lilli

täis, peavad edasi andma kogu ime-lise aia võlu. Nad mõjuvad aga kohmakatena ja annavad kogu lavastusele magussentimentaalse maigu. Nüüd, kus ooper on juba 2 kuud laval püsinud, kipub kogu see «toredus» pisut luituma.

Tekib ka veel küsimus, kas on mõtet jagada aeda n.-õ. pimeduse- ja valguseriigiks, kus üks pool on vahetult seotud pimedaga Jolanthega, teine aga kujutab kõike seda helget ja kaunist, mille poole tütarlaps ebateadlikult püüab? Säärane sümboolika mõjub teatud mõttes ülepaikkumisenä. Ja pime Jolanthe ise muutub nagu selle päikeseta poole üheks rekvisiidiks.

Kokkuvõttes jätab «Mozart ja Saliери» sellel etendusel kahtlematult terviklikuma mulje. Pealegi on ta uudislavastus, ning pakub suuremat huvi kui «Jolanthe», mis oli repertuaaris alles kümmekond aastat tagasi ja seetõttu paljudel veel meeles.

«Estonia» teatris ongi vene klassikalise ooperiliteratuurist viimasel ajal eelistatud väiksemaid vorme. Meenutagem eelmist lavastust 1960. aastast — see oli Rahmaninovi «Francesca da Rimini». Ka lühiooperitel on kahtlematult oma head küljed, kuid järgmise lavastusena tahaks näha juba midagi suuremat, mis esitaks huvitavaid loomingulisi ülesandeid mitte ainult üksikutele solistidele, vaid tervele kollektiivile. Siinjuures tahaks tuua näitena «Vürst Igorit» ja «Boris Godunovi». Need lavastused aastaist 1951 ja 1952 olid tookord veel noorele nõukogulikule «Estoniale» raskeks ülesandeks. Kuid toime tuldi toredasti ja kogu teatri kunstiline tase kasvas nende ooperitega silmanähtavalt.

Tšaikovski, Rimski-Korsakovi ja Mussorgski ooperiloomingu paremik ei ole kaugeltki veel ammendatud. Tuleval hooajal loodame ühte nende seast kindlasti näha «Estonia» laval.

V. Paalma